

SİYASAL KÜLTÜR, MODERN DEVLET VE DEMOKRASİNİN DEMOKRATİKLEŞTİRİLMESİ **POLITICAL CULTURE, MODERN STATE AND DEMOCRATIZATION OF DEMOCRACY**

Zafer DURDU*

Öz

Siyasal kültür kavramı bir siyasal sistemde halkın siyasal sisteme dair inanç, tutum, davranış ve yönelimlerini gösterir. Bir toplum hangi tarz bir devlet modeli ya da yönetim biçimi ile yönetiliyor olursa olsun eğer sisteme inanıyor ve güveniyorsa o sistem meşrudur, yasalıdır. Siyasal kültür ile ilgili çalışmaların öncüsü G.Almond ile S. Verba'nın beş farklı ülkede karşılaştırmalı saha çalışması yaparak gerçekleştirdiği "Yurttaşlık Kültürü" (The Civic Culture) adlı çalışmadır. Bu çalışmada üç tip siyasal kültürden bahsedilir: Mahalli siyasi kültür, Uyraklık kültürü ve Katılımcı siyasi kültür. Üç tip siyasal kültür içerisinde modern toplumlar için en ideal olanı katılımcı siyasal kültürdür. Bu siyasal kültür demokratik sistemlerde görülür ve yurttaşın aktif bir özne olmasına işaret eder. Katılımcı siyasi kültür tipi ile modern devlet arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Modern devlet, ulus-devlettir. Ulus-devlet modelinde meşruluğun kaynağı halktan geldiği için devlet ile toplum arasında yatay siyasal ilişkiler kurulması gerekir. Yatay siyasal ilişkiler demokratik bir siyasal kültürün yerleştiği toplumlarda mümkün hale gelir. Ancak modern zamanlarda da bu tip siyasal kültürün toplumsal zemin bulması önünde engeller söz konusudur. Bu nedenle radikal demokrasi kuramları geliştirilmiş, böylece demokrasinin demokratikleştirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Siyasal Kültür, Demokrasi, Modern Devlet, Radikal Demokrasi.

Abstract

The concept of political culture shows the people's beliefs, attitudes, behaviours and orientations in a political system. Regardless of the government model or form of government a society is governed, if such society believes and trusts the system, it is legitimate and legal. The pioneering work on political culture is G.Almond and S. Verba's (The Civic Culture) in which they carried out a comparative study in five different nations. Three types of political culture are identified in this study: The Parochial Political Culture, The Subject Political Culture and The Participant Political Culture. Among these three types of political culture, the most ideal one for modern societies is the Participant Political Culture. This political culture is seen in democratic systems and indicates that the citizen is an active subject.

There is a close relationship between the type of participant political culture and the modern state. The modern state is the nation-state. In the nation-state model horizontal political relations should be established between the state and society because the source of legitimacy comes from the people. Horizontal political relations become possible in societies where a democratic political culture is settled. Even in modern times, however, this type of political culture faces obstacle in finding a social ground. For this reason, radical democracy theories have been developed aiming to democratize the democracy.

Keywords: Politics, Political Culture, Democracy, Modern State, Radical Democracy.

1. Giriş

Siyaset, en geniş tanımıyla devletin işleri ile ilgili gibi görünmekle beraber, mikro düzeyde bireye kadar iner. Modern toplumlarda siyasal alan oldukça genişlemiştir. Her ne kadar ulus-devlet siyasal alanı ideal olarak kendi merkezinde tutma eğilimi gösterse bile Beck'in (2005, 199) de ifade ettiği üzere; "siyasal olanla olmayan arasındaki sınırı her kim kaldırırsa, kendi savının temelini baltalar." Bu bağlamda modern ve modern sonrası toplumlarda siyasete bakmak, anlamak ve siyaseti incelemek için bireysel ilgi, çıkar, beklentilerden hareket etmek gerekmektedir. Söz konusu hareket noktasından ilerlenir ise siyaset; insanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Siyaset; çatışma ve işbirliği olgularıyla karmaşık bir bağlantı içindedir. Bir yandan rakip fikirlerin, farklı isteklerin, rekabet halindeki ihtiyaçların ve çıkarların varlığı kurullarla ilgili hemfikir olmamaya yol açarken; diğer yandan, insanlar bu kurullar üzerinde etkili olmak veya kurulların yürürlükte kalması için birlikte çalışmak gerektiğini bilirler. Bu nedenlerle siyaset farklı görüşlerin hem yarıştığı hem de uzlaştırıldığı bir sürece gönderme yapar (Heywood, 2010, 22). Siyasetin tek boyutlu olmayan karmaşık doğası nedeniyle çıkar grupları, dini cemaatler, etnik gruplar, alt kültürler, sivil toplum kuruluşları, toplumsal hareketler ve özneleri, siyasal partiler gibi birçok farklı odağın talep ve yarışması da bu bağlamda incelenmelidir. Siyasal kültür bu anlamda farklı siyasaların (policy) mücadelesi olarak siyaseti (politics) ve onun tüm görünümünü doğru değerlendirmede, geçmişi, bugünü ve geleceği doğru okumada biz sosyal bilimcilere katkı sağlayacaktır.

* Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, zaferdurdu@gmail.com

2. Siyasal Kültür¹

Siyasal kültür kavramı II. Dünya Savaşı sonrası dönemde politik tutumlar, değerler ve davranışlarla ilgili geliştirilmiş en önemli yaklaşımdır. Kavram, kavranması zor, karmaşık, üstü kapalı ve gevşek bir karakter sergiler. Fakat kavram; insanların siyasal yaşama dair nasıl düşündüğünü ve davrandığını görmemizi sağlayacak küçük bir harita gibidir. Söz konusu harita gerçek değildir ve dünyanın seçilmiş ve genel özelliklerini ele alır, fakat faydalı bir rehberdir (Newton and Van Deth, 2010, 173). Siyaset sosyolojisi çalışmalarında, seçmen davranışı tespitlerinde, halkın siyasal sistemle olan ilişkisinin nasıl kurulduğunu ortaya çıkarmada siyasal kültür kavramı işlevseldir.

Siyasal kültür ile ilgili çalışmalarda neredeyse tüm araştırmacıların referans verdiği çalışma G.Almond ile S. Verba'nın beş farklı ülkede karşılaştırmalı saha çalışması yaparak gerçekleştirdiği "Yurttaşlık Kültürü" (The Civic Culture) adlı çalışmadır. İlk basımı 1963 yılında olan çalışma Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya, Almanya, İtalya ve Meksika'da gerçekleştirilmiştir. ABD ve Britanya demokratik siyasal kültür, Almanya uyrukluk kültürü, İtalya ve Meksika da geçiş halindeki siyasal sistemler düşünülerek seçilmişlerdir. Almond (1956: 396) siyasal kültürü şöyle kavramsallaştırıyor; "her siyasal sistem, siyasal eylem için bir siyasal yönelim örüntüleri içerisinde yer alır. Bunu da siyasal kültür olarak ifade etmenin faydalı olacağını gördüm. Siyasal kültür kavramına ilişkin iki nokta vardır. *Birincisi*, bu kavram verili bir siyasal sisteme ya da topluma uymamaktadır. Siyasal yönelim örüntüleri muhtemelen ve genellikle siyasal sistemlerin sınırlarının ötesine geçer. *İkinci nokta*, siyasal kültür her ne kadar egemen kültür ile ilgili olsa da, onunla aynı şey değildir. Çünkü siyasal yönelim, egemen kültürün standartları ve değerleri kadar bilinç, zihin ve dışsal durumlara uyumu içermektedir ve kültürden farklılaşmış bir parça olarak kendine has mutlak bir özerkliğe sahiptir". Bu bağlamda "bir toplumun siyasal kültüründen konuştuğumuzda, o toplumun üyelerinin politik sisteme yönelik kavrayışları, kanaatleri ve değerlendirmelerinin içselleştirilmesinden söz ediyoruz" (Almond and Verba, 1972, 14) demektir. Almond ve Verba, *The Civic Culture* çalışmasının düzenlenmesinde kullandıkları başlıca analitik kategorileri Weber ve Parsons'ın sosyolojik kavramlarından hareketle yapılandırmışlar, görüşme araçlarını, siyasal objelere yönelik eğilimlerin görünüşleri olan bilişsel, duygusal ve yargısal temellere göre inşa etmişler ve tüm bunlar arasındaki karşılıklı ilişkileri demografik değişkenler ile ilişkilendirmişlerdir. Weberyan otorite tipleri ve Parsonyan kalıp değişkenleri siyasal kültür tiplerinin kategorizasyonunda -mahalli, uyruk ve katılımcı-kullanılmıştır (Almond and Verba, 1989, 24).

Siyasal kültür, siyasal sisteme yönelik tüm inançlar, tutumlar ve davranışların toplamını ifade etmektedir. Siyasal kültür, siyasal süreç açısından iki temel işleve sahiptir. *Birincisi*, kültür, bazı inanç ve davranış kurallarının standartlaşması yoluyla, siyasal sürecin işleyişini kolaylaştırmaktadır. *İkinci olarak*, siyasal kültür mevcut siyasal sistemin benimsenmesini, yönetenlerin yönetmekte haklı görülmesini ve dolayısıyla sistemin devamlılığını sağlayan bir araçtır (Turan, 1986: 33). Bir toplumun siyasal kültürü, o toplumun üyelerinin siyasal nesnelere karşısındaki değerleri ve tüm diğer yönelimleriyle anlatımsal siyasal semboller hakkındaki ampirik inançlarından oluşur. Bu anlamda siyasal kültür, bir siyasal sistemin ortak tarihi ile, belli bir zamanda sistemi oluşturan bireylerin hayat tarihçelerinin ürünüdür. Siyasal kültür köklerini hem kamusal olaylardan hem de özel deneyimlerden alır ve bir toplumun temel siyasal değerlerine biçim verir (Huntington and Dominguez, 1985, 19-20). Kavram, bir ülkedeki bireylerin, toplumun, farklı kesimlerdeki insanların siyasi sistemin meşruiyetini benimsemelerini ve hangi durumda nasıl davranacaklarını gösteren içselleştirilmiş davranış kalıplarını gösterir.

Almond ve Verba siyasal kültür kavramını kullanırken siyasal ve siyasal olmayan tutumların arasındaki ilişkiyi ve bu tutumların gelişim seyrini tespit etmenin önemine değinerek, siyasal olan tutumları siyasal olmayanlardan ayırmak zorunda olduğumuzu belirtmektedir. Siyasal kültür kavramı siyasal uyumun belirli bir biçimine -siyasal sisteme yönelik tutumlar ve bunun farklı bölümlerine ve sistem içindeki bireyin rolüne yönelik tutumlara- işaret eder. Siyasal kültür kavramının kullanımına yönelik bir diğer savunu da kavramın antropoloji, sosyoloji ve psikolojinin kavramsal çerçevesinde değerlendirilebilir olmasından kaynaklanmaktadır (Almond and Verba, 1972, 13). Kavramın farklı sosyal bilim alanlarının sınırları içerisine girmesi inter-disipliner bir inşa sürecini, siyasetin ve siyasal katılmanın antropolojik, sosyolojik ve psikolojik yönlerini ortaya koyabilmeyi de kolaylaştırmakta, tekçi açıklamaları dışarıda bırakmaktadır.

¹ Bu makalenin siyasal kültür kavramı ile ilgili kısımları, yazarın "Türkiye'de Küreselleşmenin Siyasal-Kültürel Etkileri: Çokkültürcülük-Ulusal Kültür (Ege-Muğla Üniversitesi Örneği)" başlıklı doktora tezinden yararlanılarak ve genişletilmiş bir biçimde hazırlanmıştır.

Almond ve Verba “The Civic Culture” çalışmasında temel olarak üç tip siyasal kültürden bahsetmektedirler:

- Mahalli siyasi kültür (Parochial Political Culture)
- Uyrukluk kültürü (The Subject Political Culture)
- Katılımcı siyasi kültür (The Participant Political Culture)

Almond ve Verba'nın sınıflamış olduğu üç siyasal kültür tipi ve bunlara ilave olarak dördüncü bir tip olarak da ifade ettikleri *karma siyasal kültür* (Mixed Political Culture) temelde birer ideal tipleştirmedir. Her birisi farklı siyasal özellikte olan sistemlerde bir arada bulunabilir, net bir biçimde birbirlerinden ayrılmamışlardır. Ancak genel bir eğilim olarak siyasi sistemin demokratiklik derecesine göre ağırlıkları da değişmektedir. Katılımcı siyasal kültür ve karma siyasal kültür –yurttaşlık kültürü- demokratik siyasal kültür görünümüdür.

2.1. Mahalli Siyasi Kültür

Bu siyasal kültür biçiminin hakim olduğu toplumlarda siyasal roller uzmanlaşmaya dayanmaz; liderlik, şeflik, şamanlık siyasal-ekonomik-dinsel rolleri dağıtır ve bu toplumların üyelerinin siyasal yönelim rolleri onların dinsel ve sosyal yönelimlerine göre birbirinden ayrılmamıştır. Tamamen mahalli siyasal kültürün hakim olduğu toplumlar geleneksel basit sistemler olup, bu toplumlarda siyasal uzmanlaşma en alt seviyededir. Mahalli yönelimde siyasal sistem tarafından başlatılan değişim beklentilerinin yokluğu söz konusudur. Bu yönetim biçiminde merkezi hükümetin temsilcileri şehirliler, köylüler ve kabile üyelerinin bilinç düzeylerine güçle temas edebilirler. Onların yönelimleri siyasal-ekonomik-dinsel olarak uzmanlaşmamış olup, bununla uyumlu olarak yönelimleri kabilelerine, inançlarına, mesleki yapılarına ve yerel topluluklarının uzmanlaşmamış yapılarına ve işleyişlerine uygun olma eğilimindedir. Bu özellikleri ile mahalli siyasal kültür, siyasal sistem özellikleri bakımından bilmeye dayalı olmaktan ziyade daha çok duygusal ve kuralcı olma özelliklerine sahiptir. Bu bağlamda mahalli siyasi kültür; köy, klan, soy, bölge gibi yerel siyasal kültürlerin birbirine eklenmesinden oluşan, gerçek anlamda ulusal bir kültürün olmadığı bir kültür tipidir (Duverger, 1982, 130). Modern öncesi dönemde genel olarak hakim olan mahalli siyasal kültür ulus-devlet biçimli, demokratik, birey özgürlüğüne dayalı formlardan oldukça uzaktır. Modern dönemde de mahalli siyasal kültür özelliklerinin hakim öge durumunda olmaya devam ettiği geleneksel-modern öncesi-az gelişmiş toplumlarla karşılaşmak mümkündür. Afrika ülkelerinin durumları bunun en tipik örnekleri olarak gösterilebilir.

Mahalli siyasi kültür genel özellikleri nedeniyle modern öncesi döneme has siyasal ve kültürel özellikleri yoğun olarak içinde barındırmaktadır. Bu nedenle günümüzde mahalli siyasal kültür bulabilmek oldukça zordur. Dünyanın her köşesine iletişim araçları ile nüfuz edilmiş ve hatta çok fakir ve çağdışı toplumlar bile güncel olayların farkına varır olmuştur. Modernleşme süreçlerinin tüm dünyayı etkilemesinin ardından 1980'lerden itibaren küreselleşme sürecinin hızlanması, etkileme-etkilenme alanlarının geniş coğrafi mekanlara ulaşması, kısacası mekanın ve uzamın sıkışması sürecinin sonuçları otantik kültürlerin ve sistemlerin varlığını da azaltmaya başlamıştır. Mahalli siyasi kültürün en önemli özelliği olan ilkel kabile toplumu özellikleri ile imparatorluklar düzenine has nitelikler günümüzde çok sınırlı düzeyde varlığını sürdürmektedir. Siyasi kültür tipleştirmelerinin hiç birisinin saf bir biçimde bir toplumda hakim olmadığını, farklı düzeylerde de olsa aynı toplum içinde farklı siyasi kültür tiplerinin olduğu göz önünde bulundurulursa mahalli siyasi kültür açısından bir ‘gerileme’ olduğu, etkisinin siyasal, toplumsal ve hatta zihinsel bakımdan dahi azaldığı söylenebilir.

2.2. Uyrukluk Kültürü (Tebaa Kültürü)

Bu tip siyasal kültür biçiminde birey bir politik sistemin varlığının ve uygulamalarının farkındadır, fakat birey siyasal sistemde aktif bir katılımcı değildir. Kişi hükümet otoritesinin farkındadır; sisteme duygusal olarak adapte olmuş, belki sistemle gurur duymakta belki de sistemi sevmemektedir; kişi sistemin meşruiyetini olumlu ya da olumsuz anlamda değerlendirir. Fakat kişinin sisteme yönelik bağlılığı genel düzeyde ve onun uygulamalarına, idare biçimine, ya da siyasal sistemin kenarına “aşağıya doğru akış” yönlüdür; uyrukluk kültürü içinde olan kişi temel olarak pasif olmasına rağmen, sınırlı bir biçimde de olsa sisteme katılma yetkinliğine sahiptir (Almond and Verba, 1972, 19).

Bu siyasi kültür tipinde bireyler sistemden birtakım hizmetler beklemekte ya da vergilerin artmasından korkmaktadırlar ama sistemin işleyişini değiştirebileceklerini de düşünmemektedirler (Duverger, 1982, 131). Tam bir uyrukluk yönelimi farklılaşmamış yapıların olduğu toplumlarda görülür. Demokratik kurumların geliştiği siyasal sistemlerdeki uyrukluk yönelimi bilişsel olmaktan çok duygusal ve normatiftir (Almond and Verba, 1972, 19). Bu sistemlerde bireyler siyasi liderin talimatlarını izlerler, tüm

bireylerin ve toplulukların sistem içindeki yerleri net bir biçimde tanımlanmıştır ve temelde hiyerarşik bir siyasal yapı hakimdir.

Uyrukluk kültüründe siyaset; elitlerin, ileri gelenlerin işidir. Devlet yönetimi işi devletli elitlerce sıradan insana bırakılmaz, sıradan halk edilgen olmalı, yani bir nevi alınan kararlara uymalı, sorgulamamalıdır. Uyrukluk kültürü asli olarak modern zamanların toplumlarına işaret etmektedir. Modern dönemdeki egemen siyasal biçim olan parlamenter sistem, demokrasi, ulus-devlet modeli örgütlenme gibi şartların biçimsel olarak sağlandığı ancak toplumsal alanda bireylerin 'özne' olamadığı, modernleşmekten ziyade modernleştirilen toplumlar uyrukluk kültürü içindedir denilebilir. Bu toplumlarda modernleşme ve siyasal kültür birbiri ile yakından ilintilidir. Bir lider, öncü bir siyasal parti ya da siyasal elitler aracılığıyla toplumun siyasal kültürü yukarıdan aşağıya biçimlendirilir.

Uyrukluk kültürü modelinde siyasal kültürün en önemli ögesi devlettir. Devletin yönetim organı ve onu kontrol edenler siyasal kültürü de kontrol ederek biçimlendirmeye çalışırlar. Modernleşme süreci de başlatılmış ise devlet merkezli ve devletin değerlerine, ideolojisine doğru bir toplumsal dönüşüm hedeflenir. Aslıyan merkezi konumdaki devlet olduğundan siyasal kültürde demokratik bir model olan katılımcı siyasal kültür geri planda kalır ve genel olarak devletin vesayetinin yönlendirdiği, toplumsal zeminli değil, bürokratik devlet merkezli bir siyasal kültür bu sistemlerde egemen olur.

2.3. Katılımcı Siyasal Kültür

Bu siyasal sistemde kişi siyasal ve idari yapılara ve süreçlerin her ikisine de açık bir şekilde adapte olmuştur: diğer bir deyişle siyasal sistemin işleyişinin farkındadır. Birey çok sayıda toplumsal sınıfın siyasal amaçlarına yönelik destekleyeceği ya da karşı olduğu yönetim biçimine katılabileceğinin farkındadır. Bireyler bu sistemde hükümette aktif rol oynayabileceklerini bilirler ve aynı zamanda siyasal objelerin lehinde ya da aleyhinde konum olarak yönetime katılan üyelerdir (Almond and Verba, 1972, 19). Birey, ulusal değerlerin yanı sıra, evrensel değerlerle de yakın ilişki içerisinde. Yaşama katlanan, çevresi karşısında edilgen konumda bulunan kişi yerine; olgulara ve çevresine yön verebileceğini düşünen birey gelmiştir. Bireyin siyasi alandaki eylemleri ile, bunlardan beklemiş olduğu sonuçlar arasında rasyonel bağlar vardır. Aynı zamanda dünyevi düşünen bir kişi olarak karşımıza çıkan katılımcı siyasi kültürdeki bu birey için siyaset, üzerinde denetim kurabildiği bir alandır. Bu kültürde birey, kendisini yurttaş olarak görür; hakları kadar, vazifelerinin de bilincindedir (Oktay, 2005, 220).

Katılımcı siyasal kültür modeli kuşkusuz ki modern toplum ve devlet modelinin günümüzdeki en ideal versiyonudur. Bu model Batı Avrupa tipi modern devletlerin toplumdan devlete doğru biçimlenen, sivil toplum merkezli, hakların vazifelerin önünde olduğu, devletin kutsallığından değil birey hak ve özgürlüklerinin, insan haklarının mutlak önceliğinden beslenir. Bu modelin siyasal alandaki yansıması 20. yüzyıl sonlarında sosyal bilimler yazınında radikal demokrasi, müzakereci demokrasi, agonistik demokrasi gibi farklı adlandırılan ancak içerik açısından bireyin modern ve modern sonrası toplumdaki siyasal özgürlüğüne, belirleyiciliğine, hiyerarşik olmayan iletişim ve hak arama mücadelesine gönderme yapmaktadır.

Katılımcı kültürün yönelim kalıplarının hakim olduğu toplumlarda bu kültür, uyrukluk ve mahalli siyasal kültürün yerine geçmez. Katılımcı kültür ilave bir katman olarak uyrukluk ve mahalli kültürler ile eklemlenir ve birleşir. Herhangi bir toplumda ya da siyasal sistemde siyasal kültürün hiçbir biçimi saf halde bulunmaz. Yani her toplumda bu üç siyasi kültür tipi de bulunmakta, ancak toplumdan topluma bunların önceliği ve ağırlıkları değişmektedir.

Siyasal kültür politik sistemin yapısı ile benzer olabilir ya da olmayabilir. Politik yapı ile kültür birbirine uygun olmalıdır; yani, nüfus içerisinde politik kavrayışın tam olduğu yerde siyasetin etkisi ve değerinin desteklenme eğilimi artmaktadır. Genel olarak, mahalli, uyrukluk, ya da katılımcı kültür sırasıyla en çok, geleneksel politik yapı, merkezleşmiş otoriter yapı ve demokratik politik yapıya uygundur (Almond and Verba, 1972, 20-21). Siyasal kültür ile siyasal yapı arasında uyum olması düşüncesi ve vurgusu oldukça önemli bir noktadır. Bu iki yapı arasındaki uyumsuzluk, kopukluk gibi durumlar sistemin meşruiyetini zedeleyen bir sürecin işlenmesine neden olmaktadır. Bu durumda sistem ciddi bir tehdit ya da yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalabilir, sistemin devamı ancak totaliter biçimlerde mümkündür.

2.4. Siyasal Kültürün Kaynakları

Bir toplumda siyasal sisteme yönelik olarak geliştirilen tutum, inanç ve davranış kalıpları olarak tanımladığımız siyasal kültürün kökeninde nelerin olduğu, nasıl biçimlendiği ve nasıl değişim ve dönüşümler geçirdiğine bakıldığında başlıca dört etken sıralanır. *Birincisi*, bir toplumun içerisinde önemli yer tutan değerler, o toplumun maddi ve manevi gereksinimlerinden soyutlanamazlar. *İkinci* olarak siyasal kültür, toplumsal kültürün diğer öğelerinden ve uluslararası kültür hareketlerinden soyutlanamaz. Tüm

bunlardan hem etkilenir hem de onları etkiler. Üçüncüsü, siyasal kültürü sistemi yönlendiren kadroların düşünceleri ve eylemleri biçimlendirir. Dördüncü olarak da siyasal kültürü somut deneyimler ve tecrübeler etkiler. Kişiler, anlayışlarını, inançlarını doğrulamaya tabi tutmadıkları sürece değiştirmek eğiliminde değillerdir. Hatta tecrübe ile inanç arasında bir çelişki ortaya çıkarsa tecrübe yeniden değerlendirilip, yorumlanır, inanca yudurulur. Ancak aradaki uyumsuzluk ve tutarlılık çok büyükse inançlar, anlayışlar değişebilir (Turan, 1986, 34-36).

Almond, siyasal kültür ile ilgili olarak sanayi öncesi ya da kısmen sanayileşmiş toplumlardan da bahsetmektedir. Bu toplumlar modernleşmekte -Batılılaşma anlamında- olan toplumlar olarak sınıflanmış olup, bu toplumların siyasal kültürü *karma siyasal kültür* ve karma siyasal sistemlerdir. Bu tip toplumlarda parlamentolar, parlamentolardan öte bir şey olmaya eğilimlidir, partiler ve baskı grupları alışılmadık biçimlerde davranır, bürokrasi ve silahlı kuvvetler sıklıkla siyasal sisteme egemen olurlar. Bu tip sistemlerde siyasal sistem silah gücünün yarattığı bir belirsizlik atmosferi içindedir (Almond, 1956, 400). Bu tip toplumlarda ve siyasal sistemlerde Batılı ve geleneksel siyasal kültürler iç içe geçmiş, birbirine eklenmiştir. Bu durumun bir ifadesi olarak bu tip sistemlerin içinden çıkan ve Max Weber'in diliyle *karizmatik politik kültür* olarak ifade edilebilen bir siyasal kültür daha vardır. Ne tam olarak Batılı sistem özelliği gösteren ne de geleneksel yapıyı koruyabilen bu tip toplumlarda ve siyasal sistemlerde kararlı, güçlü, yerleşik bir siyasal kültür hakim konumda değildir. Siyasal yapı-toplumsal yapı paralelliği büyük oranda henüz sağlanamamış olduğundan Batı ve Batı sistemi ile tanışma şiddete yol açan gelişmelere neden olabilmektedir. Biçimsel bir dönüşüm sağlanmış yani demokratik katılımcı bir siyasal kültürün yerleşik hale gelmiş olduğu izlenimi söz konusu olmuş olmakla birlikte gerçek durum farklıdır. Toplumsal zeminde yurttaşlar henüz yurttaşlık bilinci, haklar, sisteme katılma ile ilgili motivasyon sahibi değilse, ya da yurttaşların önemli bir kısmının önu hukuken olmasa da fiilen kapatılmışsa karma siyasal kültürden bahsedebilmek mümkündür. Burada sistem uyrukluk ile karma tip arasında gidip gelebilir.

Siyasal kültür, bir toplumun tarihsel-toplumsal geçmişi ile ve bu süreçte geçirmiş olduğu her türlü deneyimlerle yakından ilgilidir. Siyasal kültürün belirgin bir şekilde biçimlendirilmesi de söz konusu olabilmektedir. Yani siyasi kültür, siyasete yön veren siyasal elitlerin, iktidar ile organik bağı olan tüm güç ve çıkar odaklarının etkileme alanı içerisinde ise ve Parla'nın (1994, 11) ifade ettiği üzere "...bir siyasal ideolojinin egemen ideoloji konumuna geçtiği, hele resmi ideoloji olarak devlet ya da bir tek-parti tekelinde yukarıdan aşağıya empoze edildiği durumlarda ve rejimlerde" bu durum çok daha net bir şekilde gözlemlenmektedir. Bu saptama, siyasal kültür ile ideoloji ilişkisini de ortaya koymaktadır. Resmi ideoloji ile siyasal kültür arasında zamanla güçlü bir bağ oluşması olağan bir durumdur. Resmi ideoloji bir toplumun değer yargıları, idealleri, hedefleri, çıkarları ile ne kadar yüksek düzeyde örtüşüyorsa siyasal kültür ile toplumun örtüşme hali de o kadar yüksek olur. Bu durumda siyasi sistemin meşruiyeti de yüksek olacak, kararlı ve sürekli bir yapı kurulmuş olacaktır. Ancak bunun tam tersinin olduğu durumda ise toplumsal değerler ve beklentiler ile örtüşmeyen bir resmi ideoloji inşası büyük bir kimlik krizi ve bunun uzantısı olan meşruiyet krizini de beraberinde getirecektir. Sistemin devamı bu tür toplumlarda demokratik biçimler altında zorlu bir süreci de beraberinde getirecek, totaliter öğeler toplumsal-siyasal alanda sıkça görülecektir.

Siyasal kültür, içerisinde olduğu toplumun kültürüne (ekonomi, din, ahlak, gelenek-görenekler vb.) ne kadar uygunsa o toplumun fertleri için de siyasal sistem o kadar meşru olacaktır. Bu anlamda siyasal kültürün değişmesi ve dönüşmesi süreci sırasında bu sürece ne kadar geniş kitleler dahil edilebilirse toplumsal konsensüs de o kadar yüksek olacaktır. Bunun aksi durumun olduğu toplumlarda, siyasal sistem kararlı, düzenli, demokratik işleyişe kavuşmada büyük sıkıntılarla karşılaşacaktır ve karşılaşmaktadır. Siyasal sistemin sağlıklı işlemediği ülkelerde karşılaşılan sıkıntılar zamanla diğer alanlara (ekonomi, din, hukuk vb.) da yansımakta ve iç gerilimler de böylece sürekli bir hal almaktadır. Karşılaşılan durumlara, sorunlara çözüm üretme ve izlenmesi gereken yol olarak tanımlanan siyaset, bu şartların hakim olduğu toplumlarda krize girmektedir. Parlamenter sistemin varlığı, seçimlerin belirli aralıklarla yapılması, tüm vatandaşların oy kullanabilmesi gibi şartlar yerine getirilmiş olsa bile üretilen çözüm toplumun geniş kesimlerinin mutabakatı ile gerçekleştirilmediği için gerilimler, tartışmalar, meşruiyet krizi sürekli bir hal alır. Tüm bunlardan dolayı demokratik bir siyasal kültür, bir ülkedeki insanların tümünün yurttaş olabildiği, aktif olarak siyasal sürece etkide bulunma imkanlarının açık olduğu, sivil örgütlenmeye dayalı, vazifeler kadar hakların da olduğu bir yapıda mümkündür.

2.5. Siyasal Kültür Kavramına Yönelik Eleştiriler

Siyasal kültür kavramı ile ilgili Almond ve Verba'nın beş ülkeyi kapsayan saha çalışmasının ardından bu çalışmaya ve kavramlaştırmaya yönelik birçok eleştiri de gelmiştir. Wiatr'a (1989: 110) göre yurttaşlık kültürü açık bir şekilde belirli ideolojik prensiplere dayanmaktadır. Yurttaşlık kültürü, Batılı demokratik devletlerin gelişmekte olan uluslara yönelik siyasal kültür transferini entelektüel bir enstrüman

aracılığıyla yaymak niyeti taşımaktadır ve Almond ve Verba; sosyo-ekonomik gerçeklik ile siyasal kurumlar arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin siyasal kültür ve diğer olgular üzerindeki etkilerini analiz etmeyi görmezden gelmişlerdir. Ya da Pateman'ın (1994, 100) belirttiği gibi 'onların iddiaları sınıf ve katılma arasındaki birlikteliği görmezden gelmişlerdir' (Street, 1994, 100). Pateman, yurttaşlık kültürü kavramını siyasal duyarsızlığın ve ilgisizliğin rolünün kutlanması olarak görmektedir. Bunun nedeni de Almond ve Verba'nın, J.J. Rousseau'da görülen temsili yönetim ve katılımcı demokrasi modelinin iki siyasal geleneğini birbirine karıştırmasıdır. Yurttaşlık kültürünün içinde yer aldığı siyasal kültür kavramı sınıf ve cinsiyet hattı boyunca bölünmektedir, oysa Almond ve Verba bunu görmezden gelmiştir. Pateman'a (1989, 121-122) göre siyasal kültürün varoluşu da gerçek anlamda açıklanamamış olup, sınırlı ve elitist demokrasi modelinden türetilmiştir. Ayrıca kavramın içi doldurulurken aile, okul ve iş yerinin sosyalleşmedeki rolüne de çok fazla vurgu yapılmıştır (Girdner, 1989, 121-122). Siyasal kültüre dair Pateman'ın (1989, 67) bir diğer eleştirisi de Almond ve Verba'nın yurttaşlık kültürü kavramsallaştırmasının liberal demokrasilerden hareketle kavramsallaştırılması, liberal siyasal kültür ve siyasal yapıda gelişeceğini iddia etmeleridir. Bu kurgu yüzünden sağlam demokrasiler olarak ABD ve İngiltere gösterilmiş olmakla birlikte siyasal yapıları ve siyasal kültürleri birbirleri ile uyumlu olmayan Meksika ve İtalya gibi ülkelerde sağlam demokrasilerin nasıl oluşacağını çalışmada görebilmek zordur.

Bu eleştirilere paralel olarak ayrıca Almond ve Verba tarafından kullanılan siyasal kültür davranışsal açıdan hem kültürün nasıl işlediğini hem de siyasal eylemin nasıl açıklanabileceğini açıklamada yetersiz kalmıştır. Bu eleştirilerin de etkisi ile daha sonra gelen yazarlar, bu yüzden, sosyal yaşamı ve zihinsel yapıları daha geniş bir çerçevede kuşatan ve kültürü insanların yorumladığı ve kullandığı bir söylem olarak ele alan daha kapsamlı bir siyasal kültür kavramı geliştirmişlerdir (Street, 1994, 113). Tüm bu eleştiriler kendi kontekstlerinden bakıldığında haklılık payı içerirler. Eleştirel katkılar kavramla ilgili tartışmaları arttırmış olmakla birlikte siyasal kültür yurttaşların daha özel olarak da bireylerin siyasal tutum, davranış ve yönelimlerini anlamada, analiz etmede kullanılmaya devam etmiştir.

3. Modernite ve Siyasal Kültür

Modernite literatürü neredeyse Batı literatürüdür. Bunun ana nedeni kuşkusuz ki son beş yüzyıldaki sosyal, ekonomik, bilimsel, düşünsel ve siyasal gelişmelerin merkezi konumunda Avrupa'nın olmasıdır. Bu gelişmelerin sağladığı güç ve üstünlük ile batı tüm alanlarda dünyanın geri kalan kısımlarına hakim olabilmeye, kendi toplumsal yapısını da batı dışı toplumlara örnek bir model olarak sunmuştur. Batı Avrupa'da başlayan büyük dönüşüm ve bu dönüşümün neticeleri birçok sosyal bilimci için ilk ve tektir; batı modernidir, modern batıdır (Durdu, 2018: 19). "Modernliği kesin olarak meydana getiren en önemli tarihsel anlar büyük devrimlerin istisnai bir ardışıklığıdır: bilimsel devrim, sanayi devrimi ve demokratik devrimler" (Wagner 2013: 3). Üç devrimin de merkezi batı Avrupa olduğuna göre modernliğin tarihi batı tarihi ile özdeş düşünülür. Siyasal kültür söz konusu olduğunda modernlik kendisinden önceki çağların devlet-toplum ilişkilerini kökten bir biçimde değiştirmeye dair bir girişimi de gösterir. Öncelikle devlet kurumu yepyeni bir modele evrilir: ulus devlet.

Ulus devlet, en kısa söyleyişle modern devlettir; uluslararası anlamda, belli bir bölgedeki kapsayıcı otorite olarak modern devletin temel özelliği egemenliktir (Drake, 2016, 103). Modern devletin klasikleşmiş tanımında Weber (2012, 164) fiziksel gücün meşru kullanımı üzerindeki tekel olma durumuna gönderme yaparken, Bourdieu (2016, 18) bu tanıma kendi adına sadece şunu eklemeyi yeterli görür; devlet "fiziksel ve sembolik şiddet tekelidir". Modern devlet ortaya çıktığı kabul edilen 1648 Westphalia sonrası dönemde kendi sınırları içerisinde düzenlemeye tek yasal organ konumuna gelmiş olmakla birlikte, zamanla söz konusu gücünün sınırsızlığını azaltabilecek mekanizmalar da geliştirmiştir. Denge ve fren mekanizmaları da denebilecek bu düzenlemelerle güç farkı ve özerk ellere dağıtılmıştır. Kısaca sistemin meşruluk zemininde halkın da olduğu, dikey sistemden yatay bir örgütlenmeye yönelik adımlar atılmış, demokratik siyasal kültürün oluşumuna zemin hazırlanmıştır.

Modern devlet meşruluk zeminini kaybeden feodal iktidar odaklarının teokratik ya da soya dayalı egemenliğinin yerine yeryüzüne indirilmiş bir form inşa eder. Yeni yapıda egemenlik artık insanın üstünde bir güce atfedilemezdi, modernlik sürecinde gelişen birey kavramı, modern bilim-din tartışmasında bilimin baskın çıkması, laiklik, sekülerizm, aydınlanma kavramları zorunlu olarak egemenliğin kaynağını da değiştirdi. Artık halk kendi kararlarını kendisi vermeli idi. Halk ortak etnik, dilsel, tarihsel, coğrafi, idealler kontekstinde birleşecek, tek vücut olacak bir "ulus"a dönüşecek ve modern sistemin en önemli meşruluk kaynağı olacaktır. Her ulus bu anlamda kendi devletini kurmak hakkına sahipti ve böylece modern devlet de ulus-devlet olarak adlandırılmaya başlandı. Ulus-devletin modernlik sürecinin bir uzantısı olarak yönetim sisteminin halkın katılımına dayanan bir model olması antik Yunan'dan beri unutulmuş olan demokrasi kavramını da yeniden keşfetmeyi beraberinde getirdi. Parlamento aracılığıyla, belirli bir süreliğine yönetme

görevini devralacak bir hükümeti seçecek olan halk böylece siyasal iktidara –temsilcileri aracılığıyla da olsa- bizzat katılabilecek, herkes eşit, özgür haklara sahip olacaktı. Yurttaşlık kavramını da beraberinde getiren bu gelişmelerle hukuksal olarak ö ülkede doğan herkesin temel hakları garanti altına alınacaktı (Durdu, 2018: 61). Böylece siyasal kültürün modern biçimi ideal bir tip olarak hayata geçecekti. Modernliğin siyasal kültürü devletin biçimini değiştirdiği gibi, devlet ile toplum arasındaki dikey ilişkileri de yatay hale getirme vaadini içeriyordu. Bu vaade göre devlet topluma yukarıdan bakan, dediği, yaptığı sorgusuz sualsiz doğru olan bir kurum olarak işlemeyecek, aksine toplumdaki beslenen, aşağıdan yukarıya doğru işleyen bir mekanizma ile çalışacaktı.

Modernitenin Batı toplumlarında biçimlenen inşasında demokrasiyi var kılma yönünde atılan adımlar siyasal kültürün toplumsal tabanını sağlamaya yönelik adımları içermektedir. Öncelikle yurttaşlık kavramı ile tüm bireyler yasal olarak temel haklarla donatılmıştır. Tüm bireyler siyasal sistem ile aralarında geçmiş zamanlara göre eşit bir zeminde buluşabilme potansiyeline erişmeye başlamış, bu potansiyel demokrasi kavramıyla davranışa da geçmiştir. Teorideki değişimin pratiğe yansiyebilmesi için yurttaşlık kavramının içinin doldurulması gerekmiştir. Bu bağlamda yurttaşlık üç farklı eksenin bir araya gelmesiyle oluşmuştur: medeni haklar, siyasal haklar ve sosyal haklar. Medeni haklar; bireysel özgürlük, konuşma özgürlüğü, düşünce ve inanç özgürlüğü, mülk edinme ve sözleşme yapma özgürlüğü ve adalet hakkı gibi hak ve özgürlüklerdir. Siyasal haklar, siyasal karar alma sürecine seçmen ve seçilen olarak katılma hakkını ifade eder. Son olarak sosyal haklar ise yaşadığımız toplumun standartları ölçüsünde ekonomik refah ve sosyal güvenlik gibi haklara sahip olmaktan, çağdaş bir birey gibi yaşayabilme hakkına kadar geniş bir haklar dizinini ifade eder (Marshall, 2006, 6-7). Yurttaşlık hakları ile birlikte siyasal kültürdeki demokratikleşme yasal bir zemine oturmuş, ancak siyasal modernliğin tamamlanmasına dair diğer adımlarla birlikte işler hale gelmiştir. Bu anlamda kamusal alan ve sivil toplum anlayışları kritik bir katkı sağlamıştır. Kamusal alan, yurttaşların özgürce yurttaşlık haklarını kullanabildiği, genel yarar merkezli sorunların tartışılabilirdiği, devletin müdahil olmadığı bir alandır (Habermas, 2004, 95). Kamusal alandaki bir araya gelişlerin neticesinde ortaya çıkan siyasal katılım davranışları, örgütlenmeler de sivil toplumu ortaya çıkarır. Böylelikle modern devletin siyasal kültüründe devlet-toplum kavramı yatay hale gelir. Demokrasi kültürü de denilen katılımcı siyasal kültür ve işleyişi bu zeminde kurulur.

4. Modernite Sonrası Toplum ve Siyasal Kültüre Dair Değişimler

Bir toplumun siyasal kültürü toplumsal yapının içerisinde ve uzun bir arka plan doğrultusunda gelişir, biçimlenir. Oluşumu uzun zaman aldığı için olağan koşullarda değişmeme eğilimindedir. Modernite deneyimi başta Batı dünyası olmak üzere modernleşmiş tüm toplumlarda büyük değişimlere neden olmuştur. Bu büyük dönüşüm siyasal kültürde de hakim modelin katılımcı siyasal kültüre dönüşmesini de beraberinde getirdi. 20. yüzyılda genel olarak yerleşik hale gelen katılımcı siyasal kültür kavramı özellikle bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren yeni bir güncellenme ihtiyacı yaşamaya başladı. Katılımcı siyasal kültürün iki hakim demokrasi modeli olan liberal demokrasi ve sosyal demokrasi alternatifleri II. Dünya Savaşı sonrası yaşanmaya başlayan dönüşümlerle birlikte katılımcı yurttaşlığın sorunlarını, işlemeyen yönlerini ön plana çıkaran düşünürlerce eleştirilmeye başlandı. Radikal demokrasi kuramları olarak da bilinen bu yaklaşımlar da bu tartışmalardan ortaya çıktı.

Radikal demokrasi, özellikle liberal demokrasiye dair eleştirilerin de bir sonucu olarak yurttaşlık eylemini güçlendirmenin ve karar alma süreçlerini demokratikleştirmenin başlıca yolu olarak “çokseslilik” kavramı çevresinde gelişen yeni bir kamusal alan anlayışını savunmaktadır. Böyle bir bakış açısıyla demokrasinin meşruiyet krizi gönüllü yurttaş birlikleri, kolektif eylem ve sivil toplum ile aşılabilecektir. Radikal demokraside kişisel özerklik önemlidir ve kültürel çokseslilik öne çıkar. Bu anlamda güçle mücadele alanı olarak bireyler özgürce ve gönüllü olarak kamusal alana gireceklerdir. Söz konusu kamusal alan bireylerin özellikle günlük yaşamı doğrudan etkileyen kurumlarda yaygın biçimde güçlendirilmeleriyle daha kamu ruhlu, daha hoşgörülü, daha akılcı, diğerlerinin çıkarlarına daha duyarlı ve kendi çıkarlarını araştırıcı olabileceklerine ve böylece, yaşadıkları deneyimlerin siyasal sistemi dönüştürebileceği düşüncesine dayanmaktadır. Yurttaş etkinliklerinin sivil topluma atfedilen özel alanın dışına taşındığı bu yeni kamusal alan çerçevesinde, karar alma gücünün sermayenin dayattığı eşitsizliklerden arındırılabilirdiği, demokratik yaşamın sistematik oy vermenin ötesine geçirilebileceği iddia edilmektedir (Doğanay, 2003, 38-39).

Radikal demokrasi kuramlarından müzakereci demokrasi modelinde (J. Habermas) asıl hareket noktası liberal demokrasidir. Yani yeni demokrasi kuramları “liberal demokrasiyi demokratikleştirme” çabaları olarak algılanmaktadır. Yeni demokrasi tartışmalarında liberal demokrasiye dayalı sistemler günümüz siyasetine çözüm üretmede yetersizdir ve bu yüzden bir “meşruiyet krizi” içerisinde. İşte bu meşruiyet krizini çözmeyi amaçlayan müzakereci demokrasi anlayışı siyasal sürece farklı bir noktadan yaklaşmaktadır. “Müzakereci demokrasi modeli, demokrasiyi bir kamu (kolektif sorunlar, hedefler, idealler

ve eylemler hakkında konuşmak üzere bir araya gelmiş yurttaşlar) yaratan bir süreç olarak algılar. Demokratik süreçler, her bireyin özel yararını öne çıkarmak üzere yarışmasından çok söz konusu ortak yararı tartışmaya yöneliktir. Yurttaşlar özel yararı en üst düzeye çıkarma amacındaki bireyin bakış açısından akıl yürütmek yerine, kamusal müzakere aracılığıyla tercihlerini kamusal amaçlara göre değiştirir ve bu amaçların niteliği ile onları gerçekleştirmek için en iyi araçlar hakkında birlikte akıl yürütürler” (Young, 1999: 175-76). Böylece demokrasi bireyin aktif olarak katıldığı, müzakere ettiği, kararların alınması sırasında rasyonel olarak düşünüp ikna olduğu bir süreçte işler.

Radikal demokrasi kuramlarından müzakereci demokrasi modeli J. Habermas tarafından ortaya atılmıştır. Bu demokrasi anlayışında, devlet merkezli ve amaca dönük bir özne idaresine dayanmayan bir yaklaşım bulunmaktadır (Habermas, 1999, 46). Müzakereci demokrasi modeli iletişim eylemi kuramı doğrultusunda geliştirilmiştir. İletişim eylemi kuramında Habermas’ın vurguladığı temel nokta olan özneler arası diyalog ve hiyerarşik olmayan iletişim durumu ile her bireyin aktif olarak katıldığı, müdahil olduğu bir iletişimsellik kurgulanmıştır. Bu kurgunun siyasal kültürü de kuşkusuz çağın gereksindiği aktif yurttaş anlayışına tekabül etmektedir. Radikal demokratik modelde siyasal iktidarın kullanılmasının gerekçelendirilmesi, eşitler arasındaki özgür bir kamusal muhakeme temelinde yürütülmelidir. İşte müzakereci demokrasi bu idealden yola çıkar ve bu modelde karar alma sürecine katılanlar birbirlerini eşit bireyler olarak görürler (Cohen, 1999, 146-47). Müzakereci demokrasi anlayışının nihai hedefi geç modern zamanlar olarak da adlandırılan dönemden günümüzün küresel sürecinde yaşanmakta olan karmaşık siyasal süreçlerin ve zorlu yönetim problemlerinin aşılabilmesidir. Bu özelliği nedeniyle müzakereci demokrasi fikri ile çokkültürcülük siyaseti arasında yakın bir ilişki vardır. Müzakereci demokrasi küresel süreçle birlikte yükselişe geçen kimlik siyaseti, azınlık hakları, bir arada yaşama sorunları gibi problemleri çözebilmek için, farklılıkların eşit bir biçimde barış içinde bir arada yaşayabilmelerinin yolunu arama ile de yakından ilgilidir. Çünkü 1950 sonrası başta Avrupa’da olmak üzere modernliğin klasik kurumları ve inşa ettiği kültür ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Tek kültüre dayalı homojen bir toplum kurgusu, milli egemenlik söyleminin toptancılığı, yirminci yüzyılın ilk yarısının siyasal alanda ürettiği faşizm gibi görünüşler siyasal kültürde de büyük bir meşruluk kaybına yol açmıştır. Demokratik, katılımcı bir siyasal kültür zedelenmiş, demokrasinin demokratikliği sorgulanır olmuştur. Bu olgular modern devletin de siyasal kültüre dair temel parametrelerini yeniden gözden geçirmesini beraberinde getirmiştir.

5. Sonuç

Bir siyasal sistemde halkın siyasal sisteme dair inanç, tutum, davranış ve yönelimlerini gösteren siyasal kültür kavramı modern zamanların büyüklü kavramlarından olan meşruiyetin de önemli bir bileşenidir. Bir toplum hangi tarz bir devlet modeli ya da yönetim biçimi ile yönetiliyor olursa olsun eğer sisteme inanıyor ve güveniyorsa o sistem meşrudur, yasalıdır. Siyasal kültürün üç farklı tipi bu yasallık biçimlerinin farklı görünüşlerini tespit etmede önemli bir kolaylık sağlamaktadır. Bu anlamda siyasal kültür bir toplumun tarihsel, toplumsal arka planından beslenir. Bir toplumun geçmişinden bugüne aktarılan doğrular, yanlışlar, söz konusu toplumun deneyimlediği büyük kırılmalar, savaşlar, devrimler siyasal sistem ile halk arasındaki ilişkide merkezidir. Bir toplumun zihniyeti ile hakim siyasal kültürü arasında güçlü bir ilişki vardır ve siyasal kültür olağan koşullarda oldukça yavaş değişir.

Modernlik süreci başta batı toplumları olmak üzere batı dışı dünyada da köklü değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Kendisinden önceki ortaçağ sistemlerinden farklı olarak modernlik halk merkezli (artık ulus) bir siyasal sistem kurma vaadini dillendirir. Modern devletin meşruluğunun kaynağı da halka dayanmasından gelir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren 1648 Westphalia sisteminin devlete verdiği egemenlik gücünde bir aşınma, gerileme söz konusudur. Geçen zamanda ekonomik, toplumsal ve kültürel değişimler devletin yurttaşlarıyla kurduğu ilişki biçimini değiştirmesini de beraberinde getirmiştir. Bu değişikliklerin de sonucunda siyasal kültürün mahalli ve uyruklu modellerinde gerileme, katılımcı modelinde ise olumlu yönde gelişmeler yaşanmıştır. Ancak demokratik siyasal kültürün de uygulamada yer alan eksikliklerinin tartışılmaya başlandığı 1950 sonrası dönemde radikal demokrasi kuramlarının yol izleri görülmeye başlanmış, daha aktif, örgütlü, aşağıdan denetime açık, özne olabilen bir yurttaş profiline duyulan gereksinim sosyal bilimcilerce dile getirilmiştir.

21. yüzyılın içinde olduğumuz bir dönemde siyasal kültürün demokratikliği önemli bir meşruluk zemini olarak yerinde durmaktadır. Halkın siyasal sisteme dair hissettiği meşruluk zeminini kaybeden bir modern devlet işleyişini sağlıklı sürdürmekte zorlanacaktır. Bu nedenle de demokrasinin demokratikleştirilmesi yani katılımcı bir siyasal kültürün işler hale getirilmesi siyasal sistemlerin yararına olacaktır.

KAYNAKÇA

- Almond Gabriel A. And Verba Sidney (1972). *The Civic Culture*. Usa, Princeton: New Jersey University Press Fourth Printing.
- Almond Gabriel A. And Verba Sidney (1989). *The Civic Culture Revisited*. Usa: Sage Publications.
- Almond, Gabriel A. (1956). Comparative Political Systems. *The Journal of Politics*, Vol. 18, No: 3 (Aug.1956), Pp. 391-409.
- Beck, Ulrich (2005). *Siyasallığın İcadı* Çev: N. Ülner, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, Pierre (2016). *Devlet Üzerine*. Çev: A. Sümer, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cohen, Joshua (1999). Müzakereci Demokraside Usül ve Esas. *Demokrasi ve Farklılık (İç.)*. Haz. S. Benhabib, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Doğanay, Ülkü (2003). *Demokratik Usüller Üzerine Yeniden Düşünmek*. Ankara: İmge Kitabevi
- Drake, Michael, S. (2016). *Siyaset Sosyolojisi, Küreselleşen Dünyada*. Çev: H. İnanc, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Durdu, Zafer (2018). *Türkiye’de Modern Düşünce ve Toplumsal Yapı*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Duverger, Maurice (1982). *Siyaset Sosyolojisi*. Çev: Ş. Tekeli, 2. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Girdner, Eddie J. (1989). *People And Power. An Introduction to Politics*, 2. Baskı, İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Habermas, Jürgen (2004). Kamusal Alan. Ed. M. Özbek, *Kamusal Alan (İç.)*, İstanbul: Hil Yayınları.
- Habermas, Jürgen (1999). Demokrasinin Üç Normatif Modeli. *Demokrasi Ve Farklılık (İç.)*, Yay.Haz. S. Benhabib, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Heywood, Andrew (2010). *Siyaset*. 3. Baskı, Ed. B. Kalkan, Ankara: Adres Yayınları.
- Huntington, Samuel P.&Dominguez, Jorge I. (1985). *Siyasal Gelişme*. Çev: E. Özbudun, Ankara: Siyasi İlimler Derneği Yayınları.
- Marshall, T.H., Bottomore, Tom (2006). *Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar*. Çev. A. Kaya, İstanbul.
- Newton, Kenneth And Van Deth, Jan W. (2010). *Foundations of Comparative Politics Democracies of The Modern World*. Second Edition, Usa: Cambridge University Press.
- Oktay, Cemil (2005). *Siyaset Bilimi İncelemeleri*. 2. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Parla, Taha (1994). *Türkiye’de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları. Cilt 1 Atatürk’ün Nutku*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pateman, Carole (1989). *The Civic Culture: A Philosophic Critique*. (İç.) Almond Gabriel A. And Verba Sidney, *The Civic Culture Revisited*, Usa: Sage Publications.
- Roskin, Michale G., Cord, Robert L, Mederios, James A, Jones, Walter S. (1998). *Political Science*. Usa: Prentice Hall, Third Edition, Englewood Cliffs New Jersey.
- Street, John (1994). Political Culture - From Civic Culture to Mass Culture. *British Journal of Political Science*, Vol. 24, No. 1 (Jan., 1994), Pp. 95-113.
- Turan, İlter. (1986). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. 3. Baskı, İstanbul: Der Yayınları.
- Wagner, Peter (2013). *Deneşim ve Yorum Olarak Modernlik, Modernliğin Yeni Sosyolojisi*. Çev: İ. Kaya, Ankara, Pegem Akademi.
- Weber, Max (2012). *Ekonomi ve Toplum*. Çev: L. Boyacı, İstanbul: Yarı Yayınları.
- Wiatr, Jerzy J. (1989). The Civic Culture From A Marxist-Sociological Perspective. (İç.) Almond Gabriel A. And Verba Sidney, *The Civic Culture Revisited*, Usa: Sage Publications.
- Young, I. Marion (1999). İletişim ve Öteki: Müzakereci Demokrasinin Ötesinde. *Demokrasi ve Farklılık (İç.)*, Haz. S. Benhabib, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.